

NARODNI GOSPODAR

GLASILO ZADRUŽNE ZVEZE V LJUBLJANI.

Člani „Zadružne zveze“ dobivajo list brezplačno. — Cena listu za nečlane po štiri krone na leto, za pol leta dve kroni, za četrt leta eno krono; za člane zvezinih zadrug po tri krone na leto. — Posamezne številke 20 vin.

:: Telefon štev. 216. ::

C. kr. poštne hran. št. 64 846
Kr. ogrske „ „ „ 15.649

Izhaja 10. in 25. vsakega meseca. — Sklep urejevanja 5. in 20. vsakega meseca. — Rokopisi se ne vračajo. — Cena inseratom po 30 vinarjev od enostopne petit-vrste, za večkratno inseracijo po dogovoru.

Vsečina: Kmetovalci, pozor! Kako je ravnati posojilnicam, če bi proti pričakovanju prišel sovražnik v deželo? Novi predpisi o moratoriju. Vestnik Zadružne zveze. Gospodarski pregled.

Kmetovalci, pozor!

Ne prodajajte lehkomišelnost živil agentom in špekulantom!

Mislite na krute posledice!

Vam kmetovalcem in sploh zemljiškim posestnikom velja ta nujni poziv. Vsled svetovne vojske preti do nove žetve resno pomanjkanje živil, preteči nevarnosti pa se zmorete še ogniti s svojimi lastnimi močmi. Ōdrežani smo od vseh rodovitnih tujih držav, ki so v navadnih razmerah v stanu izvaževati živila in smemo zlasti na Kranjskem računati samo s tistimi živili, ki se danes še v deželi nahajajo. Kar se danes še iz dežele proči prodaja, je za deželo končno izgubljeno in se ne bo za nobeno ceno več nazaj dobilo.

Z živili, ki se danes še v deželi nahajajo, se bo dalo še shajati, da ne bo lakote — toda le pri največji varčnosti, ob umnem in previdnem gospodarstvu.

Vaša dolžnost je, kmetovalci, da obvarujete v teh veleresnih časih lakote sebe in vse kranjsko prebivalstvo. To lahko dosežete, če umno in pridno gospodarite in vsestransko varčujete z živili in s krmo. Če to storite, bo v vsakem oziru v Vašo lastno veliko korist.

Ne varajte se in nikari ne mislite, da pride v skrajni sili kaka pomoč, bodisi od države ali dežele! Kdor to misli, se nahaja v usodepolni zmoti! V skrajni sili ne bosta ne država ne dežela v položaju preskrbeti živila, ker jih ne ena in ne druga ne bo imela — živila zamorete dati le vi kmetovalci sami, le vi sami morete pomagati sebi in celi deželi. Kdor računa s „podporami“, je izgubljen!

Lakota je pomenila v starih časih toliko, kakor pomanjkanje kruha. Dandanes pa imamo za kruh mnogo nadomestil, dasi je kruh še vedno najvažnejša vsakdanja hrana; zato varčujmo ž njim, da Bog usliši našo molitev in nam da vsaj košček vsakdanjega kruha.

Preračunajte in preudarite vestno in natančno, koliko živil rabite za dom in za reweže v svojih vaseh, ter odprodajte le preostanek, in sicer le v deželi sami, v prvi vrsti hišarjem in gostačem v lastnem kraju, nikakor pa ne prekupcem in agentom, ki kupujejo za tujce. Ne pustite se omamiti po visokih, vam ponujanih cenah, kajti draginja bo postala neznosna, in kdor bo sedaj preveč prodal po dozdevni dobri ceni, bo pozneje nazaj kupoval po nezaslišanih cenah. Pri tem

ne pozabite na reveže, ki jih ne boste mogli pustiti od gladu umirati, saj vas bodo občine po zakonu silile tudi zanje skrbeti. Kdor to zimo ne bo svojemu bližnjemu pomagal, ga bo njegova trdosrčnost drago stala.

Sedanja velika svetovna vojska se bije za gospodarsko premoč med vojskujočimi se državami. Sovražniki nas hočejo z dolgo vojsko izstradati. Zato ni dovolj, da je naša armada mobilizirana in zmagonosna, tudi

kmetovalci morate mobilizirati in
zmagati

z umnim gospodarstvom, z varčnostjo in s preskrbljevanjem živil za armado in za doma ostale sloje, ki potrebujejo vaših pridelkov.

Lačna armada in lačno prebivalstvo sta že naprej premagana!

V teh resnih časih pokažite, kmetovalci, da ste res prvi in najmočnejši steber dežele, ljudstva in države; če se sedaj izkažete, plačilo ne bo izostalo. Skrbite zase, za svojce v vojski in za tiste sloje v deželi, ki potrebujejo vaših pridelkov.

Vsak naj torej zanesljivo preudari, kaj potrebuje za dom in za potrebe svojih bližnjih in le vestno proračunan preostanek svojih pridelkov naj proda v deželi sami onim slojem v deželi, ki ne pridelujejo sami vsakdanjega živeža. Pri tem preudarku pa

ne pozabite na seme

za prihodnjo pomlad, drugače boste pač orali, ne pa tudi sejali in drugo leto pride potem prav gotovo lakota z vsemi groznimi posledicami.

To velja zlasti glede že sedanje skrbi za semenski fižol in krompir ter za seme jarega žita in turščice.

Varčujte zlasti s krušnim žitom, oziroma z moko, ki je skoraj ne bo več dobiti ter množite svoj vsakdanji kruh s primesjo ječmenove in ovsene moke ter s primesjo kuhane krompirja. V dopolnitev svoje vsakdanje potrebne hrane pa uživajte več krompirja, ki je skoraj kruhu enako vreden. Vzemite na

pomoč ješpren, kašo, korenje, sladko repo, razno kisavo itd.

Največji del hrane porabimo za tvorjenje telesne toplote in delovne sile, ki prihajata največ od gori imenovanih živil; če se pa gorko oblačimo in v hišah dovolj kurimo, se pa v to svrhu potrebna hrana znatno skrči, kajti človek na gorkem ni nikdar tako lačen, kakor če prezeba.

Najvažnejši, četudi manjši del hrane je tisti, ki nadomešča porabljeno telesno snov, to so beljakovine, zaradi katerih je zauživanje primernih množin redilnega sočivja (fižola, graha, leče), mesa in mleka neobhodno potrebno, če naj ostanemo zdravi in krepki na telesu.

Kdor količkaj zmore, naj se preskrbi z zadostno množino domačega prekajenega mesa in špeha. Niti kapljica mleka, ki je najboljše hranilo, se ne sme izgubiti in kjer delajo presno maslo, naj porabijo vse posneto mleko za jed, ker ima v sebi še vse mlečne beljakovine in je torej izredno redilno. Na neposnetem ali posnetem mleku kuhana jedila naj so Vam prav posebno priporočena hrana.

Zelo trdo bo šlo z mastjo za zabelo, ki dela jedila okusna, nekatera sploh šele užitna in ki vrhutega tvori v telesu največ trajne gorkote in delovne sile. Preskrbite se torej pravočasno z zadostno množino jedilne masti, bodisi od lastnega pridelka, bodisi z nakupom, dokler so cene za mast še primerne. V sili si pomagajte z lanenim oljem, ki ga v mnogih deželah s pridom rabijo za zabelo.

Rabite za hrano tudi sadje, sveže ali posušeno, ki ne le da nasiti in dela prijetno izprembo pri prehranjevanju, ampak tudi prav dobro redi in predvsem izredno močno zdravilno učinkuje.

Sebi, celi deželi in državi na veliko korist skrbite z vso vnemo

za ohranitev živinoreje

saj v sedanjem obsegu, kajti ona vam ne bo le bogat vir denarnih dohodkov, ampak bo

tudi dajala vam kmetovalcem in drugim slojem najimenoitnejši in najdragocenejši del vsakdanjega živeža. Goveja živina naj se letos največ zadovolji s suho klajo, ki ste jo hvala Bogu veliko pridelali, a ona naj ne dobiva ničesar, kar se da v kuhinji spridom porabiti, vendar mora dobiti kolikortoliko beljakovin v obliki močnih krmil (otrobov, oljnih tropin itd.), drugače omaga. Prav posebno se držite prašičereje, ki je zaradi mesa in jedilne masti za preživljanje prebivalstva silno važna. Redite prasiče tudi zaradi špeha, imejte dovolj plemenskih svinj, kajti prihodnjo pomlad se utegnejo pujski drago plačevati. Prašiči dobro izkoristijo vse ostanke iz kuhinje, zanje je dober želod, ki ga je letos posebno veliko in zagotovite si dragocenih kuhinjskih pomij iz mest in trgov ter iz gospodinjestev na deželi, ki se ne pečajo z živinorejo. Ne pozabite na drobnico (ovce in koze) ter perutnino; opustite v teh časih vsako sitnarjenje glede tujih kokoši, kjer ne delajo škode, kajti le prosto se pasočja kuretnina dobro vspeva in pridno nese jajca, ki tvorijo lep dohodek in so veliko vredna hrana.

Bodite trezni

in sram bodi tistega, ki v teh resnih časih pije gnusno žganje ter z njim kvari svoje zdravje in zapravlja denar.

Draginja bo velika

kakor je nihče sedaj že več ne pozna; če boste pa umno gospodarili in boste

varčni, varčni, varčni,

trezni in usmiljenega srea do svojih bližnjih, prav gotov nihče ne bo trpel lakote v naši deželi, vi kmetovalci pa boste za živež, kolikor ga boste mogli oddati, dobili primerno dobro ceno od konsumentov v deželi sami.

Da se to vresniči, zavisno je edinole od vas kmetovalcev, ki vpoštevajte te besede in ki se neprestrano poučujete, kako bo v teh težkih časih izhajati.

Deželni odbor kranjski in sopolpisane kmetijske korporacije so Vam v vseh zadevah z nasveti na razpolaganje. Prebirajte pridno svoje stanovske liste „Narodni Gospodar“ in „Kmetovalec“, čigar uredništvo Vam postreže točno z odgovori na vsa gospodarska vprašanja, tičeča se sedanjih razmer, bodisi varčnega prehranjevanja ljudi in posebno umnega ravnanja z živino v sedanjih popolnoma predruženih razmerah.

Deželni odbor vojvodine kranjske.

C. kr. kmetijska družba.

Zadružna zveza.

Kako se je ravnati posojilnicam, če bi proti pričakovanju prišel sovražnik v deželo?

O tem predmetu je napisal ravnatelj nemške zadružne zveze v Šleziji dr. Edvard Türk, v zvezinem glasilu sledeče navodilo, ki je iz zadružnega stališča gotovo zanimivo in ga vsled tega priobčujemo v dobrednem prevodu.

Ravnatelj dr. Türk piše:

„Kakor razvidno že iz naslova, smo trdno prepričani, da je popolnoma izključeno, da bi prodrli sovražnik v Šlezijo. Ker smo pa bili naprošeni, posojilnicam za slučaj sovražnikovega vpada naznaniti potrebne odredbe, storimo to tem potom, naglašamo pa znova, da ni povoda za kako bojazen in da torej naša naslednja izvajanja nameravajo vse kaj drugega kakor vzbujati skrbi. Nasprotno doseči se hoče in se bo doseglo pomirjenje, kakor izrečno pričakuje neka posojilnica, ki je dala povod tem izvajanjem.

Če bi torej imel nastopiti omenjeni zelo neverjetni slučaj, bodo morale vse one zadrage, ki bi bile izpostavljene tej nevarnosti, posebno skrb obračati vodstvu zadružnih poslov, čeprav je marsikdo njihovih ljudij moral oditi na bojno polje. Za te ljudi, zlasti za poslovodjo, je treba dobiti namestnikov, če ne drugače, pa v slučaju potrebe iz sosesčine.

Kajti pred vsem gre za to, da se vse poslovne knjige vodijo sproti tako, da jih je mogoče za vsak dan kolikor mogoče brzo zaključiti. Ker bi lahko nastopili slučajji, v katerih je nemogoče, vse poslovne knjige, listine in druga poslovna dokazila spraviti v varnost, napraviti je ob pravem času izvlečke iz vseh kontov in jih voditi kolikor mogoče sproti. Ni potrebno, da bi ti prepisi posameznih kontov obsegali račun, odkar je otvorjen, ampak zadostuje, če se posamezni konto prične z onim saldó, ki je bil n. pr. pripoznan od vlagatelja, oziroma dolžnika. To pripoznanje se izvrši lahko tudi molče, n. pr. s tem, da se sprejmo obresti hranilnih vlog ali da dolžniki plačajo posojilne obresti, ker obstoji v tem neposredno priznanje glede višine glavnične terjatve. Ako se na ta način posamezni konti vodijo sproti, bilo bi potem samo pri prav velikih zadrugah težko, v nujnih slučajjih jih zaključiti vsak dan in ugotoviti salde.

Na opisani način napravljene računske izvlečke naj dalje za to poklicani člani načelstva pregledujejo sproti, tako da morejo če bi nenadoma nastala potreba konte zaključiti, ugotovljene salde s svojim podpisom potrditi, da so pravilni. Kakor že večkrat poprej bodi tem povodom pripomnjeno, da naj se ta pregled ne izvrši na tak način, da bi se ugotovil le pravilni prepis posameznih postavk konta iz dotične glavne knjige, ker so se morda pri vpisovanju v glavno knjigo storile napake, ki se potem zopet pokažejo tudi v prepisu. Pregledovanje naj se marveč vsaj poskusno raztegne tudi na podlago, po kateri so se napravile vknjižbe v posameznih glavnih knjigah, torej na primer na podlagi zadolžnic, nakazilne knjige načelnika in podobno.

Od izvlečkov, ki so se na ta način polagoma pripravljali, je napraviti 2 prepisa, ki naj jih člani načelstva in nadzorstva s podpisom potrdijo, da so pravilni.

Ako dopuščajo razmere, naj tako potrjene računske izvlečke po možnosti pripoznajo še dolžniki s svojim podpisom.

Ako nastane potem nenadoma potreba zbežati, naj se eden teh računskih izvlečkov pošlje zvezi, dočim naj se od ostalih dveh izroči po eden izvod kakemu članu načelstva, oziroma nadzorstva, da ga varno spravi.

Na enak način naj se izroče članom načelstva, oziroma nadzorstva in se tako spravijo v varnost vse listine v originalu zlasti pravila, poslovni red, pristopnice, odpovedi, zadolžnice, članski imenik in zapisnik.

Od dohajajočega denarja v gotovini je že ves čas, v katerem se vrše opisane priprave, obdržati doma le najpotrebnejše, vse drugo, kar se da pogrešati, pa naj se pošilja zvezi, če treba vsak dan. Istotako je morebitne vrednostne papirje poslati zvezi v shrambo.

Že omenjeni računski izvlečki zagotavljajo zadrugam ona dokazilna sredstva, ki so potrebna, da se morejo po povratku mirnih razmer vsi pravni odnošaji zadruge dokazati in znovega postaviti, če bi se morda tekom vojnih dogodkov izgubile vse druge poslovne knjige.

Samo obsebi umevno je, da je treba gledati, poleg navedenih računskih izvlečkov shraniti tudi vse poslovne knjige in druge priloge in se je treba potruditi na vse načine, da se tudi to spravi v varnost. Kdaj je dana taka varnost, zlasti tudi proti požarni škodi, se naravno za različne slučaje ne da naprej povedati, tako n. pr. če naj se vse te vrednostne stvari in knjige dobro zavite in vložene spravijo v take oddaljene kraje, ki ne bodo, kolikor more človek presoditi, nikdar izpostavljeni nevarnosti sovražnikovega vpada, ali če naj se, zavarovane proti mokroti in drugim vplivom, n. pr. spravijo v zaboj, obit s pločevino, in se potem skrijejo

na nedostopnih tajnih krajih v domačiji.

Ključki izpraznjene zadružne blagajne, ki najbolje ostane odprta, ker se v zaprti domneva denar in se zato morda skuša s silo odpreti, se izroče v varstvo članom načelstva in nadzorstva. Na zadružnem poslovanju morda pritrjena zadružna tvrdka (napis) naj se odstrani.

O vseh teh odredbah naj načelstvo in nadzorstvo sestavi natančen zapisnik, ki mora ostati tajen; izvirnik tega zapisnika naj se izroči kakemu članu načelstva in nadzorstva, po en izvod dobesečnega, pravilno potrjenega prepisa pa je izročiti zvezi in enemu članu, ki je vreden posebnega zaupanja.

Z odstranitvijo poslovnih knjig in vrednostnih stvari zadruga na oddaljene varne kraje naj se seveda ne čaka do zadnjega trenutka, kajti promet na železnici, kakor smo že doživeli, se more naenkrat ustaviti na vsej progi in ko je sovražnik že v bližini, potem tudi za najdražji denar ni nikjer dobiti konj, s katerimi bi se mogle odpeljati zadružne stvari.

S tem, da se na očrtani način spravijo proč vsi vrednostni predmeti in poslovne potreščine, še ni treba, da bi moralo prenehati poslovanje zadruga. Posojilnica bi mogla torej — seveda le zaupno — sprejemati hranilne vloge in povračila posojil ter izplačevati hranilne vloge in dajati posojila, kolikor bi to pač bilo mogoče pri skromni, doma obdržani gotovini.

Vse to pa naj se izvršuje pod pogojem, da so navzoči člani načelstva, ki so opravičeni za vpisovanje v knjige, katere so v zvezi s temi posli (vložna knjižica, posojilna knjižica) ali da so bili člani načelstva nadopoljeni po izvolitvi od strani nadzorstva.

Gotovina, ki bi se morda na ta način nabrala, bi se morala, kakor je bilo že povedano, pošiljati zvezi ali njeni plačilnici, razun onih zneskov ki bi bili neobhodno potrebni doma. Tudi bi se morali najpotreb-

nejši zapiski v posameznih poslovnih slučajih tega začasnega poslovanja vpisati v priproste pomožne knjige, (nekolikovane), da se pozneje vpišejo v poslovne knjige, ki so bile spravljene v varnost.

Posebno ugodno bi bilo, če bi se eni ali drugi posojilnici posrečilo, da bi v varnost spravljene poslovne knjige na oddaljenem kraju naprej vodila kaka večša oseba, v kateri namen bi bilo vsak teden ali v primernih dobah tje kaj poročati o uspehu začasnega poslovanja v domačem kraju.

Na ravno tak način bi v slučaju potrebe ravnala tudi zveza in tako naprej vodila svoje poslovanje in poslovanje osrednje blagajne.

Nobene posebne pripombe ni treba o tem, da varnost naše osrednje blagajne, oziroma njenega pri banki naloženega denarja ne odvisi od tega, na katerem prostoru si ti zavodi izbero svoj sedež. Ako bi banka proti vsemu pričakovanju svoj sedež začasno preložila v kak drug kraj ali bi svoje posle prepustila kateri izmed svojih podružnic, potem se bodo seveda pravočasno izdala potrebna obvestila o poštnih in denarnih pošiljatkah v svrho vzdržanja nemotenega poslovnega prometa s članicami.

Kakor razvidno, se navzlic vojnim dogodkom ni bati kakega motenja ali morda celo oškodovanja naših zadružnih podjetij. Potemtakem tudi ni nobenega povoda za kakršnokoli bojazen; tudi smo v prijetnem položaju, da moremo sporočiti, da so po večini poročili, ki so nam doslej došla o posameznih zadrugah glede njihovega poslovnega stanja, vojni dogodki le na nekaterih krajih povzročili težave ali ovire v poslovanju, pri veliki večini naših zadrug pa vojni dogodki niso omejili njihovega poslovanja, čeprav je vojni čas na zadruga v Šleziji bolj uplival kakor v ostali Avstriji, dasi še od daleč ne toliko, kolikor na zadruga v Galiciji in Bukovini.“

Priobčili smo to navodilo šlezjske zadružne zveze, ker delujejo njene zadruga v bližini vojnega pozorišča in bo gotovo tudi

naše zadružne kroge zanimalo, kako se po drugih krajih pripravljajo na nepričakovane dogodke, če bi sovražnik prišel v deželo. Kakšna navodila so bila dana zadrugam v Galiciji in Bukovini, o tem nismo dobili nobenih poročil.

Novi predpisi o moratoriju.

S cesarskim ukazom z dne 25. novembra 1914, drž. zak. št. 321, so bili izdani o moratoriju novi predpisi. Ta cesarski ukaz se glasi:

„Na podlagi § 14 državnega osnovnega zakona z dne 21. decembra 1867 ukazujem tako:

Obseg odloga.

§ 1.

(1) Pred 1. avgustom 1914 nastale zasebnopravne terjatve, vštevisi terjatve iz menic in čekov, dalje denarne terjatve iz zavarovalnih pogodb, katere so bile sklenjene pred tem dnem, se odlože v smislu naslednjih določil.

(2) Kolikor ni v §§ 2 do 5 določenega nič drugega in ne krate v §§ 18 do 21 predvidenega sodniškega odloga, so poleg zneskov, ki so bili iz odloga izvzeti že po cesarskem ukazu z dne 27. septembra 1914 v obliki ministrske naredbe z dne 13. oktobra 1914, sledeči nadaljni zneski izvzeti iz odloga in je plačati:

a) 25 odstotkov terjatev, katere so bile zapadle najkasneje dne 31. avgusta 1914, pri menicah in čekih pa najmanj znesek 100 K, dne 14. decembra 1914, če je bila terjatev zapadla najkasneje dne 14. avgusta 1914 — onega dne meseca decembra 1914, ki po svojem številu odgovarja dnevu zapadlosti, če je bila terjatev zapadla med 15. in 31. avgustom 1914;

b) 25 odstotkov terjatev, ki so bile zapadle v septembru in oktobru 1914, pri menicah in čekih pa najmanj znesek 100 K, onega dne v januarju 1915, ki po svojem številu odgovarja dnevu zapadlosti.

(3) Delni znesek, ki se ima plačati, je izračunati po znesku terjatve dne 1. avgusta

1914 ali po kasnejšem dnevu njene zapadlosti; obenem z delnim zneskom je poravnati do plačilnega dne tekoče obresti cele neporavnane terjatve in morebitne postranske pristojbine.

(4) Ostanek terjatev, ki so bile zapadle ali zapadejo do vštete 30. novembra 1914, dalje terjatve, ki bodo zapadle v decembru 1914 in januarju 1915, se za enkrat odlože do vštete 31. januarja 1915.

Iz odloga popolnoma izvzete terjatve.

§ 2.

Iz zakonitega odloga, določenega v § 1, so popolnoma izvzete:

1. Terjatve iz službenih in mezdnih pogodb (§§ 1151 do 1163 o. d. z.);

2. terjatve iz najemninskih in zakupnih pogodb;

3. terjatve za prodane stvari ali dobavljeno blago na podlagi pogodb, ki so bile sklenjene pred 1. avgustom 1914, ako je bila izročitev ali dobava stoprv po 31. julija 1914 izvedena ali se izvede, izvzemši da jo je bilo izvršiti pred 1. avgustom 1914;

4. terjatve društvenih bolniških blagajnic (§ 60 zakona z dne 30. marca 1888) in nadomestnih zavodov (§ 65 zakona z dne 16. decembra 1906 in cesarskega ukaza z dne 25. junija 1914) za plačilo prispevkov za bolniško in pokojninsko zavarovanje;

5. zahtevki na plačilo obresti in anuitet:

a) na podstavi terjatev, ki služijo kot prednostno kritje zastavnih pisem in fundiranih bančnih obveznic;

b) na podstavi knjižno zavarovanih terjatev hranilnic in skupnih sirotinskih blagajnic;

c) na podstavi terjatev hranilnic proti občinam ali drugim javnim korporacijam;

d) na podstavi drugih knjižno zavarovanih terjatev;

6. rentne terjatve in zahtevki na dajatve vzdrževanja;

7. terjatve, ki neposredno ali na podlagi kakega nakazila (§ 1408 o. d. z.) pristojajo

Družbi rdečega križa, dalje kakemu skladu za podpiranje svojcev mobilizovanih oseb ali za kakšno drugačno podpiranje ob priliki vojske;

8. terjatve na plačilo obresti in na povračilna glavnična plačila iz državnih dolgov in od države zajamčenih obveznosti;

9. terjatve na plačilo obresti in povračilna glavnična plačila iz zastavnih pisem, fundiranih bančnih obveznic in delnih zadolžnic;

10. terjatve iz zastavnih posojil zastavljalnic in obrtnih zastavljalcev; vendar se prodaja zastavljenega predmeta v obratu zastavljalskega obrta ne sme izvršiti preje kakor šest mesecev po prvotno določenem času zapadlosti;

11. terjatve kreditnih zadrug do oseb, ki so v kaki javni ali zasebni službi trajno nastavljene in katerih službeni prejemki se od 1. avgusta 1914 niso bistveno zmanjšali, na plačilo obresti in na povračilna glavnična plačila iz dolgov.

Terjatve iz zavarovalnih pogodb.

§ 3.

(1) Iz zakonitnega odloga so dalje izvzeti zahtevki:

a) Iz življenjskozavarovalnih pogodb na odkup ali dovolitev posojila do višine 500 K in na plačilo zavarovane vsote do višine 5000 K;

b) iz zavarovalnih pogodb, ki so se posebej sklenile za slučaj smrti v vojski, do polne višine zavarovane vsote;

c) pri vseh drugih zavarovalnih panogah do višine 5000 K in, če odškodninska vsota presega 5000 K, na 5000 K in 20 odstotkov od 5000 K presegajočega zneska odškodninske vsote, nikakor pa ne več kakor skupaj 10.000 K;

d) na plačilo zavarovalnih premij do višine 100 K.

(2) Pogodbene, za plačevanje premij določene roke je vračunati v dobo zakonitega odloka.

(3) Škodljivih pravnih nasledkov, ki so v pogodbi zvezani s popolnim ali delnim neplačilom življenjskozavarovalne premije, zavarovatelj ne more uveljaviti počenši od drugega zavarovalnega leta med časom, dokler je v veljavi ta cesarski ukaz, razun ako je zavarovanec tekom 14 dnij po preteku pogodbenega, za plačilo premije določenega roka, izjavil, da zavarovanja ne nadaljuje.

(4) Določila tretjega odstavka se na premije, zapadle med 1. avgustom 1914 in pričetkom veljavnosti tega cesarskega ukaza, uporabljajo s to izpremembo, da začne štirinajstdnevni rok teči z dnem, ko stopi ta cesarski ukaz v veljavo.

Terjatve iz tekočega računa, blagajničnih listov in vložnih knjižic.

§ 4.

(1) Terjatve iz tekočega računa in iz vlog na blagajnične liste se odloče z omejitvijo, da se more tekom enega koledaričnega meseca pri deželnih in akcijskih bankah zahtevati plačilo do višine 5 odstotkov terjatve, kakoršna je obstojala 1. avgusta 1914, najmanj pa 400 K, pri drugih kreditnih zavodih izvzemši rajfajznovke (zakon z dne 1. junija 1889, drž. zak. št. 91) plačilo do višine 2 odstotkov one terjatve, najmanj pa 200 K, in pri rajfajznovkah plačilo do višine 50 K. Zahtevek na plačilo obresti, odpadajočih na drugo polovico leta 1914, ni podvržen odlogu, more se pa uveljaviti še le po 31. decembru 1914.

(2) Plačilo višjih kakor poprej označenih zneskov se more iz terjatev iz tekočega računa in iz vlog na blagajnične liste zahtevati:

I. Brez omejitve na kak določen znesek, kolikor je odplačilo:

a) Dokazano potrebno za poravnavo upniku po § 1, odstavek 2 in 3, pripadajočih obveznosti za izplačilo plač in mezd v lastnem obratu upnika ali za poravnanje od upnika dolgovanih najemščin ali zakupnin ali obresti in anuitet, ki so po § 2, št. 5, popolnoma izvzete iz odloga;

b) potrebno za poravnanje terjatev države ali davkov in javnih davščin, dalje za vplačila na izposojila države potom preodkaza ali pošiljatve blagajnici, kateri je poverjeno pobiranje;

c) ako ga terjajo dežele, okraji, občine za izpolnitev svojih obveznosti všteti obrestovanje in plačilo deželnih in občinskih dolgov, nadalje banke in zavodi, ki so izdali zastavna pisma ali drugačne zadolžnice, za izpolnitev svoje iz tega nastale obveznosti za obrestovanje in plačilo, sklednjič javnopravni zavarovalni zavodi za izpolnitev svojih obveznosti napram zavarovancem in njihovim svojem ali zasebni zavarovalni zavodi dokazano za izpolnitev svojih po § 2, št. 6, in § 3 pripadajočih obveznosti;

d) ako ga zahtevajo sodnije iz denarjev, ki so jih vložile;

e) ako ga zahtevajo odvetniki in notarji iz denarjev, ki so jih vložili, dokazano za izpolnitev sodnih odredb in nalogov ali za izpolnitev neodloženih obveznosti njihovih naročiteljev.

II. V vsakem koledarskem mesecu do višine 20 odstotkov terjatve iz tekočega računa ali iz vlog na blagajnične liste, kakor je obstojala dne 1. avgusta 1914, kolikor je povračilo dokazano neobhodno potrebno za vzdrževanje upnikovega obrata.

III. V času od 1. decembra 1914 do 31. januarja 1915 do višine 25 odstotkov terjatve iz tekočega računa ali iz vlog na blagajnične liste, kakor je obstojala dne 1. avgusta 1914, kolikor se povračilo dokazano potrebuje za izpolnitev obveznosti, ki jo ima kak kreditni zavod po tem cesarskem ukazu za povračila iz tekočega računa ali iz vlog na blagajnične liste ali na vložno knjižico. Za izpolnitev obveznosti, ki pripada kreditnemu zavodu po št. I, črka b), se more brez omejitve na določen znesek zahtevati povračilo potom preodkaza ali pošiljatve blagajnici, kateri je poverjeno pobiranje.

(3) V drugem odstavku, št. I, II. in III., označeni zneski se morejo zahtevati vspešno. Nasprotno se morejo tekom enega koledarskega meseca v prvem in drugem odstavku označeni zneski vspešno zahtevati le do najvišjega zneska, katerega izplačati je kreditni zavod dolžan na podlagi določil ali prvega ali drugega odstavka.

(4) Proti zahtevi, da se terjatve iz tekočega računa pri istem kreditnem zavodu preodkazejo na obstoječe račune (konte) ali na račune, ki se imajo otvoriti na novo, se z odlogom ne more ugovarjati; vendar se izplačilo preodkazanih zneskov med dobo odloga na more zahtevati.

§ 5.

(1) Terjatve iz vlog na vložno knjižico, ki so bile vložene pred 1. avgustom 1914, so odložene z omejitvijo, da se more od iste vloge tekom enega koledarskega meseca pri deželnih in akcijskih bankah kakor tudi pri hranilnicah zahtevati plačilo do višine 5 odstotkov vloge, kakršna je obstojala dne 1. avgusta 1914, najmanj pa 200 K, pri drugih kreditnih zavodih, izvzemši rajfajznovke, plačilo do višine 2 odstotkov one vloge, najmanj pa 100 K in pri rajfajznovkah plačilo do višine 50 K. Zahtevki na plačilo obresti, ki odpadejo na drugo polovico leta 1914, ni podvržen odlogu, more se pa uveljaviti še le po 31. decembru 1914.

(2) Ako je pred 1. avgustom 1914 pri kaki deželni ali akcijski banki ali pri kaki hranilnici vložena vloga dne 16. septembra 1914 znašala še več nego 2000 K, more se poleg tega v času od 1. decembra 1914 do 31. januarja 1915 zahtevati povračilo 20 odstotkov ostale vloge za poravnanje terjatev države ali davkov in javnih davščin potom preodkaza ali pošiljatve blagajnici, ki ji je poverjeno pobiranje, in nadaljnih 20 odstotkov, kolikor so dokazano potrebni za izpolnitev obveznosti, pripadajočih upniku po § 1, odstavek 2 in 3.

(3) Zneski za vplačila državnih izposojil potom preodkaza ali pošiljatve blagajnici, ka-

teri je poverjeno pobiranje, kakor tudi od sodnij vloženih zneski se morejo zahtevati brez omejitve.

§ 6.

Ako je kreditni zavod na podlagi tekočega računa, na vlogo proti blagajničnemu listu ali proti vložni knjižici več izplačal, kakor se je moglo zahtevati po §§ 3 in 4 cesarskega ukaza z dne 13. avgusta 1914 in po §§ 4 in 5 cesarskega ukaza z dne 27. septembra 1914 in tega cesarskega ukaza, more presežek pri novi zahtevi za izplačilo vračunati tudi v sledečem koledarskem mesecu.

Zahtevki za nadomestilo iz plačila prednostnih terjatev.

§ 7.

Terjatve za nadomestilo dolga, plačanega za tretjo osebo na davkih ali javnih davščinah, so podvržene odlogu po določilih § 1, uživajo pa v konkurzu predprave plačane terjatve.

Menice in čeki.

§ 8.

(1) Pri menicah, ki so bile izstavljene pred 1. avgustom 1914, veljajo kot plačilni dnevi za po § 1, odstavek 2 in 3, iz odloga, izvzete zneske ondoli označeni dnevi.

(2) Glede zneska, odloženega po § 1, odstavek 4, se plačilni dan začasno odloži na dan 1. februarja 1915. Temu primerno se odloži tudi rok za vložitev protesta.

(3) Ako se izvrši delno plačilo, je na menici zaznamovati, kedaj, od koga in v kateri višini se je plačalo. Plačniku je na prepisu menice izdati pobotnico.

§ 9.

Ako je regresni zavezanec na menico, ki je bila zapadla pred 1. avgustom 1914, odplačal delni znesek (§ 1, odstavek 2 in 3), more poleg zaznambe po § 8, odstavek 3, in pobotnice zahtevati poverjen prepis protesta. Izročitev poverjenega prepisa je na protestu zaznamovati. Dvojniki ali več nego en poverjen

prepis protesta za delno plačilo se ne sme izdati. Podpis avstro-ogrske banke na prepisu protesta nadomesti njega poveritev.

(2) Ako se regresni zavezanec proti prednikom ali akceptantu potegne za nadomestilo od njega plačanega delnega zneska, tedaj je pri menicah, ki so bile zapadle pred 1. avgustom 1914, predložiti pobotnico in poverjeni prepis protesta, če pa je bil protest odpuščen, pobotnico in poverjen prepis menice.

§ 10.

(1) Pri menicah, ki so bile izstavljene pred 1. avgustom 1914 in so bile zapadle ali zapadejo po 31. juliju 1914, je neplačilo delnega zneska (§ 1, odstavek 2 in 3) ugotoviti s protestom in sicer tudi tedaj, ako je bil protest odpuščen. Prednike je obvestiti v smislu členov 45 do 47 meničnega reda.

(2) Pri menicah, označenih v odstavku 1, se more protest zaradi neplačila delnega zneska (§ 1, odstavek 2 in 3) nadomestiti:

a) Z izjavo akceptanta (potezovnika), izstavitelja lastne menice ali domiciliata;

b) z izjavo meničnega imetelja, ako se more po § 1 zakona z dne 3. aprila 1906 nanj izdati ček.

(3) Izjava se mora napraviti na menici ali na listu, ki je žnjo zvezan (allonge) in jo mora izjavitelj podpisati. Obsegati mora dan prezentacije in pripombo, da se ni plačalo ali da se osebo, kateri je bilo menično predložiti, ni dobilo. Ako se poslovni prostor ali, če takega ni, stanovanje ne da izslediti, se ne uporablja predpis odstavka 2, črka b).

(4) Ako regresni zavezanec plača delni znesek na menico, ki je bila izstavljena pred 1. avgustom 1914 in je bila zapadla ali zapade po 31. juliju 1914, more poleg zaznambe po § 8, odstavek 3, in pobotnice zahtevati, da se mu izroči protest o neplačanem delnem znesku ali, če je bil protest nadomeščen po kaki, v odstavku 2 označenih izjav, poverjen prepis menice. Poverba se mora napraviti tekom roka, določenega za vložitev protesta.

Izročitev prepisa je na menici zaznamovati. Več kakor en prepis menice se ne sme izročiti. Podpis avstro-ogrske banke na prepisu menice nadomesti njega poverbo.

(5) Ako regresni zavezanec uveljavlja nadomestilo od njega plačanega delnega zneska proti prednikom ali akceptantu, je pri menicah, označenih v odstavku 1, doprinesiti pobotnico in protest ali protest nadomestujočo izjavo (odstavek 2 do 4) o neplačanem delnem znesku.

§ 11.

Določila §§ 8 do 10 se primerno uporabljajo za čeke.

Vpliv višje sile za menice in čeke.

§ 12.

Ako pri menicah in čekih, brez razlike plačilnega kraja in dneva izstavitve, vsled vojnih dogodkov nastala nepremagljiva zapreka (višja sila) ovira predložitve (prezentacije) ali vložitve protesta, premakne se plačilni čas, rok prezentacije za sprejem ali za plačilo in za vložitev protesta za toliko, kolikor je potrebno, da se more po prenehanju zapreke opraviti meničnopravno opravilo, najmanj pa do preteka desetih delovnih dni po prenehanju zapreke. V protestu je kolikor mogoče ugotoviti zapreko in koliko časa je trajala.

Plačevanje obresti in blagajnični skonto.

§ 13.

(1) Za čas, za katerega se vsled odloga (§§ 1, 3, 4, 5, 8 in 12) premakne plačilo, je plačati zakonite ali po pogodbi pristoječe višje obresti.

(2) Pri izračunanju zneska, ki ga je iz odložene terjatve poravnati po preteku odloga, se v slučaju dvoma blagajnični skonto ne sme odtegniti.

Roki za zastaranje in tožbe.

§ 14.

Doba odloga se ne všteje pri izračunanju roka zastaranja in zakonitih rokov za vložitev tožbe.

Odpoved in dogovorjeni škodljivi pravni nasledki.

§ 15.

(1) Z odpovedjo denarne terjatve, ki bi, če bi zapadla, bila podvržena zakonitemu odlogu, je tako postopati, kakor da bi bila podana 1. oktobra 1914, ako se je odpoved podala med 1. avgustom in 28. septembrom 1914, in kakor da bi bila podana 1. decembra 1914, ako se je podala med 29. septembra 1914 in predzadnjim dnevom, predno je stopil ta cesarski ukaz v veljavo; vendar se morejo od denarne terjatve, ki je zapadla na ta način, med časom, za katerega se vsled odloga preloži plačilo zapadlega zneska, zahtevati samo obresti, ki gredo po pogodbi.

(2) Z odpovedjo denarne terjatve, podano med dnem razglasitve tega cesarskega ukaza in 31. januarjem 1915, katera denarna terjatev bi, če bi bila zapadla, bila podvržena zakonitemu odlogu, je tako postopati, kakor da bi bila podana 1. februarja 1915.

(3) Upniku po pogodbi pristoječa pravica do odpovedi ali do takojšnjega izterjanja glavninskih zneskov, če bi se pravočasno ne plačale obresti, anuitete ali obroki terjatev, označenih v § 1, odstavek 1, ali drugačni za označeni slučaj pogojeni škodljivi pravni nasledki se izvzemši obveznosti glede plačila zaostalih obrestij, ne morejo uveljaviti, ako je dolжник v zaostanku le z obrestmi, anuitetami ali obroki, ki so bili zapadli ali zapadejo pred 1. februarjem 1915.

Poračun.

§ 16.

Okolnost, da je terjatev po določitih tega cesarskega ukaza odložena, ne nasprotuje, da bi se ne mogla poračunati s kako drugo terjatvijo.

Predpisi pravnega reda.

§ 17.

(1) Sodni postopek o tožbah, s katerimi se zahteva plačilo terjatev, ki so po § 1, od-

stavka 2 in 3, deloma izvzete iz odloga, je uradno nadaljevati brez ozira na stanje postopka. Nove tožbe na plačilo takih terjatev so dopustne, če se obenem z njimi zahteva plačilo celega zneska terjatve. Nasprotno je zavrniti tožbe, ki merijo samo na plačilo odloženih zneskov terjatve. Na podlagi menie ali čekov, izstavljenih pred 1. avgustom 1914 in ki so bili zapadli ali zapadejo po 31. juliju 1914, so tožbe dopustne le glede zneska, ki je po § 1, odstavek 2 in 3, izvzet iz odloga.

(2) Obsoda k izpolnitvi, za katero pristojna dolžniku ob času izrečene razsodbe še zakoniti odlog, je dopustna; vendar je rok za dajatev všteti pravne stroške tako določiti, da prične teči od zadnjega dne zakonitega roka, določenega za odlog. Ta dan je v sodbi koledarično označiti z navedbo dneva zapadlosti. Pričetek v sodbi določenega roka o dajavi terjatvenih zneskov, katerih zakoniti odlog je s cesarskim ukazom podaljšan, všteti pravne stroške, se premakne na dan, katerega je po določilih tega cesarskega ukaza izvršiti plačilo.

Sodniški odlog.

§ 18.

(1) Pravdna sodnija more na predlog toženca, ako to opravičuje njegov gospodarski položaj in upnik vsled tega ne utрпи nikake neprimerne škode, glede terjatvenih zneskov, ki so po § 1, odstavek 2 in 3, ali po § 2, št. 5, črka d), izvzeti iz zakonitega odloga, v razsodbi določiti daljši kakor zakonito odrejeni rok za izpolnitev; ta rok pa ne sme presegati zakonitega odložnega roka, ki velja za ostanek terjatve in v slučaju § 2, št. 5, črka d), za odložene terjatve z enakim dnem zapadlosti. Sodniški odlog, ki je bil dovoljen za najdaljšo dobo, katera je dopustna po predpisih veljajočih ob času dovolitve, velja kot podaljšana do všteti 31. januarja 1915; sodnija pa more na upnikov predlog in po zaslišanju dolžnika (§ 56 i. r.) skleniti, da se rok skrajša.

(2) Toženec ima dejanske trditve, na katere opira svoj predlog, verjetno dokazati.

(3) Sodnija more dovolitev roka napraviti odvisno od tega, da se poda varščina.

(4) Proti dovolitvi ali odklonitvi sodniškega odloga ni nobenega pravnega sredstva.

(5) Ta določila se ne uporabljajo na terjatve iz menie ali čekov.

§ 19.

(1) Dolžnik more pri okrajni sodnji, v katere okolišju ima upnik svoje bivališče, pripoznavši upnikovo terjatev predlagati, da se upnik povabi k razpravi o določitvi plačilnega roka za dolžni znesek, ki je po § 1, odstavek 2 in 3 ali po § 2, št. 5, črka d), izvzet iz zakonitega odloga.

(2) Sodnija more v pripoznalni razsodbi, izrečeni na predlog upnika, ali če stranke v sodni poravnavi, sklenjeni o dolžnem znesku, prepuste sodnji določitev plačilnega roka, v posebnem sklepu odločiti o plačilnem roku. Stroške obravnave ima dolžnik povrniti upniku.

(3) Določila § 18 se primerno uporabljajo.

§ 20.

(1) Najemnine za prostore, ki se popolnoma ali večjidel porabljajo za opravilna podjetja, se morejo, ne glede na to, ali je bila najemninska pogodba sklenjena pred 1. avgustom 1914 ali kasneje, po določilih §§ 18 in 19 odložiti na tak način, da je od polletnega najemninskega obroka plačati polovico takoj, drugo polovico pa po četrletju in od četrletnega najemninskega obroka eno tretjino takoj in nadaljno tretjino vsak mesec.

(2) Škodljivi pravni nasledki, ki so bili pogojeni za slučaj nepravočasne izpolnitve, nastopijo le tedaj, ako najemnik teh obrokov ne poravnava pravočasno.

(3) Ako se tak obrok ne poravnava pravočasno, more najmodalec najemniku odpovedati z veljavnostjo za prihodnjo odpovedno dobo.

§ 21.

(1) Obrtnikom in trgovcem, ki z izpričevalom trgovinske in obrtne zbornice dokažejo,

da dobavljajo ali prejemajo v prvi vrsti blago, ki je namenjeno za izvoz v carinsko inozemstvo, dalje osebam in podjetjem, ki dokažejo, da so v prvi vrsti navezani na prejemke ali dohodke iz tujkega prometa, se more pod v § 18, odstavek 1, označenimi pogoji za terjatvene zneske, ki so po § 1, odstavek 2 in 3, ali po § 2, št. 1, 2, 3 in 5 izvzeti iz zakonitega odloga, dovoliti sodniški odlog do najkasneje vštete 31. avgusta 1915.

(2) Določila § 18, odstavek 2 do 5, in § 19 se uporabljajo.

Izvršba.

§ 22.

(1) Izvršilnih dejanj na korist odloženih terjatev ni dovoljevati, dokler traja rok odloga, že dovoljenih pa ni izvesti. Tekočega izvršilnega postopanja, izvzemši zasilno upravo in zasilno dajanje v zakup, ni nadaljevati. Že dostavljeni odkazni sklepi ostanejo v veljavi. Potom izvršbe poterjane zneske je razdeliti.

(2) Izvršilna dejanja, ki so bila opravljena, še predno je bil cesarski ukaz z dne 13. avgusta 1914 znan pri izvršilni sodniji, ostanejo v veljavi.

(3) Izvršba v zavarovanje in začasne odredbe na korist odloženih terjatev se morejo dovoliti in izvesti.

Odložitev izvršbe.

§ 23.

(1) Izvršilna sodnija more na predlog zavezanca pod pogoji, označenimi v § 18, odstavek 1, odložiti izvršbo na korist terjatvenega zneska, ki je po § 1, odstavek 2 in 3, ali po § 2, št. 5, črka d), izvzet iz zakonitega odloga, za dobo najdalj dveh mesecev, kolikor ne gre za rubežen predmetov premakljivega premoženja ali za zasilno utemeljitev zastavne pravice. Taka odložitev je nedopustna, ako je pravdna sodnija po §§ 18, 19 ali 21 že dovolila plačilni rok.

(2) Na dovolitev odložitve se primerno uporabljajo določila § 18, odstavek 1 do 4.

(3) Po § 18 cesarskega ukaza z dne 27. septembra 1914 za dobo dveh mesecev odložena izvršba se more pod istimi pogoji na predlog zavezanca odložiti najdalj za naslednja dva meseca.

(4) V slučajih, označenih v § 21, se more odložitev izvršbe dovoliti do 31. avgusta 1915. Določila prejšnjih odstavkov se uporabljajo.

Sodniški odlog za bojišče.

§ 24.

Osebam, ki imajo svoje bivališče (sedež) ali svoj stalni opravični zavod v ozemlju, v katerem je bilo vsled vojnih dogodkov delovanje sodnije začasno ustavljeno, more za pomoč poklicana sodnija dovoliti odlog za obveznosti vseh vrst (§§ 18 in 19) in ravno tako izreči, da ne nastopijo ali da se odpravijo škodljivi pravni nasledki, ki so bili dogovorjeni za slučaj nepravočasne izpolnitve, izvzemši dolžnost do plačila zaostalih obresti. Določila § 23 se uporabljajo na take osebe brez ozira, kakšna je terjatev, na koje korist se vodi izvršba.

Pravica vzajemnosti.

§ 25.

Kolikor morejo upniki, ki imajo svoje bivališče (sedež) v tuzemstvu, v kaki drugi državi uveljaviti zasebnopravne terjatve samo v manjšem obsegu ali pod dalje idočimi omejitvami, kakor je določeno v tem cesarskem ukazu, so enakim omejitvam podvržene terjatve upnikov, ki imajo svoje bivališče (sedež) v tej državi.

Pristojbinskoppravna določila.

§ 26.

(1) Ako se je pristojbina za protest že ob vložitvi protesta zaradi neplačenega delnega zneska poravnala na menici ali na čeku, je protest zaradi neplačenega nadaljnega zneska oproščen pristojbine po tar. točki 116, črka g) ali a), zakona z dne 13. decembra

1862, drž. zak. št. 89. Natančnejša določila se bodo izdala naredbenim potom.

(2) V § 10 označena izjava akceptanta (potezovnika), izstavitelja lastne menice ali domiciliata ali imetelja menice ali čeka ni predmet pristojbine.

Končna določila.

§ 27.

Vlada se pooblašča, izjeme iz splošne odredbe odloga, ki so ugotovljene v § 2, št. 1 do 7, 9 do 11, in v §§ 3 do 8 tega cesarskega ukaza, ukazoma razširiti ali omejiti, kakor tudi določila §§ 1 in 9 do 26 izpremeniti ali dopolniti, kolikor to zahtevajo gospodarske potrebe. Zlasti se vlada pooblašča, drugačne predpise nego so določila tega cesarskega ukaza izdati o odlogu zasebnopravnih terjatev proti dolžnikom, ki imajo svoje bivališče (sedež) ali svoj stalni pravilni zavod v kraljevstvu Galiciji in Lodomeriji z velikim vojvodstvom Krakovo ali v vojvodstvu Bukovini.

§ 28.

(1) Ta cesarski ukaz stopi v veljavo dne 1. decembra 1914. Hkratku izgube veljavo cesarska ukaza z dne 27. septembra 1914. in 13. oktobra 1914, dalje ministrski naredbi z dne 3. oktobra 1914 in z dne 13. oktobra 1914.

(2) Izvršiti ta cesarski ukaz je naročeno Mojemu pravosodnemu in Mojemu finančnemu ministru v sporazumu z udeleženi ministri.

Dunaj, 25. novembra 1914.

Vestnik Zadružne zveze.

Okrožnico glede odredb proti razkosavanju kmečkih posestev je te dni razposlala Zadružna zveza v Ljubljani včlanjenim posojilnicam. Okrožnica se glasi:

C. kr. poljedelsko ministrstvo nam je poslalo dopis z dne 28. oktobra t. l., št. 47.090, v katerem opozarja na nevarnost, ki preti vsled vojnih dogodkov kmečkim posestvom. Bati se je namreč, da se bodo kmečka posestva lahko misljeno in po nepotrebnem razkosavala.

Veliko kmetov posestnikov je že padlo na bojišču, mnoge pa bo morda zadela še ista usoda.

Marsikatera vdova bo vsled izgube svojega moža prodala svoje posestvo, ker ji bo težko nadalje voditi gospodarstvo vsled primanjkujočih moških delavskih moči.

Te okoliščine bodo brez dvoma porabili prekupeci, ki bodo lahko po ceni nakupili posestva, da jih bodo potem, ko bo nastopil mir, razkosovali. Po nekaterih krajih bodo pa take prilike izrabili veleposestniki, ki bodo nakupovali posamezne grunte, da bi zaokrožili svoja že sedaj velika posestva, oziroma da bi povečali svoja lovišča.

Poljedelsko ministrstvo želi, da bi zadruga, zlasti pa posojilnice, kolikor mogoče ovirale razkosavanje gruntov. Posojilnice naj bi naprosile svoje člane, da bi naj načelstvu naznanili vsak slučaj nameravane prodaje gruntov. Te grunte naj bi posojilnice cenile po svojih zastopnikih in naj bi po mogočnosti o nameravani prodaji obvestile kmete v okolišu, tako da pride, ako že treba posestvo prodati, grunt vendar v roke kmetu, ne pa prekupcu ali veleposestniku.

Omenjeno bodi tudi to, da je v vojski veliko kmetov, o katerih se ne ve, so li padli ali pa so vjeti. Zato je treba s prodajo kolikor mogoče počakati, kajti žalostno bi bilo, ako bi ta ali drugi kmet po svojem povratku dobil svoje posestvo v tujih rokah. Le če bi se ne dala prodaja nikakor ustaviti ali zavleči, naj bi se skrbelo za to, da se posestvo proda tako, da ne bodo kmetovi svoji oškodovani. Zato je treba, da se vodi pregled o vseh kmečkih posestvih, ki so na prodaj in da se objavljajo ponudbe teh posestev v listih.

Nevarnosti, ki prete vsled vojnih dogodkov kmečkemu stanu, se ne smejo podcenjevati. Zato je dolžnost zadružne organizacije, da tudi tukaj drage volje sodeluje po navodilih, ki jih daje poljedelsko ministrstvo.

Kot zadružna centrala naročamo torej svojim članicam:

1. Priporoče naj svojim članom, ali pa naj nastavijo po vaseh posebne zaupnike v ta namen, da naznanijo vsak slučaj, ako bi se v kaki vasi vsled tega, ker je posestnik padel v vojski, nameraval prodati kak grunt.

2. Načelstvo naj skrbi, da se ceni dotično posestvo po zanesljivih in izvedenih osebah.

3. Priporoče naj stranki, ki želi prodati posestvo, da preskrbi pri sodnji izpiske iz zemljiške knjige in pri davkarji posestne liste. Ako bi pa dotična oseba, ki namerava grunt prodati, sama tega ne mogla storiti, naj to oskrbi zadruga.

4. Posojilnica naj naznani Zvezi nameravano prodajo posestva s podatki o velikosti posestva, dalje, koliko merijo njive, travniki, gozdi, vinarji itd., koliko znaša procenjena vrednost, za koliko je posestvo obremenjeno, kolik je čisti donos in kratke podatke o stanju poslopij.

5. Osebe, ki nameravajo grunt prodati, naj se pouče, da vojni čas ni ugoden za prodajo. S skupnimi močmi naj se dela na to, da se zemljišča kolikor mogoče ohranijo sedanjim posestnikom.

Namoravane prodaje bomo objavljali v listih.

Novi moratorij. S cesarskim ukazom z dne 25. novembra 1914 je stopil v veljavo novi (četrti) moratorij. Vlada se je skušala kolikor mogoče ozirati na razne želje prizadetih krogov in je zato ubrala pri izdajanju novih odredb o odložitvi zasebno pravnih terjatev neko srednjo pot, s katero pa menda niso nikjer zadovoljni. Novemu moratoriju se z'asti očita, da je zelo nepregleden in da ima preveč podrobnih določb in celo vrsto izjem od izjem. S tem je moratorij postal preveč kompliciran in nejasen. Razlaganje moratorija je postalo že neka posebna znanost, v kateri se spoznajo le one maloštevilne osebe, ki se s tem bavijo po poklicu. Navadni človek, osobito manjši trgovec, pa je že davno zgubil pregled o svojih pravicah in dolžnostih v kreditnem prometu. Posledica je, da se moratorija boljši sploh ne poslužujejo, slabši si ga pa razlagajo tako, da je zanje zmirom prav. Vse te okoliščine uplivajo, da močno trpi pravna zavest v kreditnem prometu, ker malokdo ve, pri čem da je.

Za naše posojilnice so važne neke odredbe, ki so v moratorijske določbe vsprejete na novo. Semkaj spadajo zlasti naslednje odredbe:

1. Obresti annitet in vknjiženih dolgov niso več podvržene moratoriju in se morajo odslej plačevati ravno tako kakor preje v navadnih razmerah (§ 2, točka 4, črka d).

2. Terjatve kreditnih zadrug (rajfajznovk in drugih) do oseb, ki so nastavljene v kaki javni ali zasebni službi, če se njihovi službeni prejemki od 1. avgusta 1914 naprej niso zmanjšali, tudi niso več podvržene odlogu, in morajo sedaj taki dolžniki plačevati kakor običajno obresti in povračila glavnice (§ 2, št. 11).

3. Z odpovedjo kake denarne terjatve, ki se poda v času od 25. novembra in 31. januarjem 1915, je tako ravnati kakor da bi bila odpoved podana šele 1. februarja 1915 (§ 15, 2. odstavek).

4. Obresti vlog v tekočem računu, ki odpadejo na drugo polletje 1914, so tudi izvzete iz moratorija in se morajo poravnati, toda še le po 31. decembru 1914 (§ 4, odst. 1). Isto velja za obresti vlog na vložne knjižice (§ 5, odst. 1).

Druge podrobnosti so razvidne iz dotičnega cesarskega ukaza, čegar besedilo prinašamo na drugem mestu v dananšnji številki.

Posojilnice naj delajo na to, da bodo dolžniki plačevali vsaj obresti, po možnosti pa tudi odplačevali delne zneske kapitala. Tudi naj skušajo dobiti novih vlog. Kreditne potrebščine kmečkega ljudstva bodo velike in zato je treba posojilnicam pripravljati se že sedaj, da bodo mogle biti kos izpremenjenim razmeram v bližnji bodočnosti.

Gospodarski pregled.

Gospodarski položaj. Na povabilo gremija dunajskih trgovcev je dne 13. novembra ravnatelj Prometne banke Filip Broon govoril o vojni in njenem vplivu na finančijelne in gospodarske razmere. Med drugim je izvajal: Vojna se je začela v času, ki smo bili v finančijelno ugodnih razmerah. Zdaj se je pokazalo, da je bila pravilna politika avstrijskih bank, gojiti najtesnejšo zvezo z domačo industrijo. Industrializiranje naših bank je postalo zelo koristno za naše gospodarstvo. Samo dunajske banke imajo lastnega premoženja 1300 milijonov in predstavljajo s svojimi vlogami moč skoraj šestih milijard. Tej kapitalski moči je prišteti še one milijarde, ki so jih nabrali zavodi v avstrijskih provincijalnih mestih in na Ogerskem, da se spozna vsa moč bank. Ta moč je izključno v službi domače produkcije. Pesimizem pri presojanju vrednosti našega denarja je povsem neutemeljen. Bankovci avstro-ogrske banke so polnovredni in ne glede od pokritja z zlatom popolnoma krite s prvovrstnimi terjatvami. Kar se tiče pokritja z zlatom, kaže primera, da so povsem ravnovredna pokritja pri drugih bankah. Naš dosedanji uvoz v vrednosti 3-4 milijard se bo veliko bolj skrčil, kakor naš dosedanji izvoz v vrednosti 2-7 milijard. Mi namreč izvažamo blago, ki se mu naši odjemalci težko odpovedo in naši glavni odjemalni trgi v sosedstvu nam vzlic vojni ne bodo zaprti. Naš izvoz na Francosko in na Rusko in če odštejemo sladkor, na Angleško, ni niti za polovico tako velik, kakor izvoz v Italijo; in dosti manjši kakor izvoz v Švico, na Romunsko in na Turško. Ni nas torej treba biti

strah gesla o gospodarskem bojkotu. Pri našem izvozu v znesku 2·7 milijard odpade 1·5 milijard na prvotne izdelke, ki jih svetovni trg rabi in se jim tudi zdaj ne more odpovedati. Balkan, izvemši Srbijo, in Turčija z vsemi svojimi provincami ostanejo naši odjemalci in pridemo še v boljši kontakt kakor smo bili doslej. Vojna ni samo razdiralka, nego tudi velika naročnica in kot taka pospeševaljica gospodarstva. Predavatelj je naštel industrije, obrtnije in rokodelstva, ki imajo od vojne velike zaslužke ter omenil, da je kmetijstvo imelo letos 5184 milijonov dohodka, lani pa le 3906 milijonov. Tudi gozdarstvo sme pričakovati, da postane konsum večji. Naše gospodarsko življenje se torej vzlic vojni krepko razvija. Kadar bo vojna srečno končana, stali bomo pred novo dobo. Monarhija bo z lahkoto pokrila stroške vojne. Državni dohodki znašajo zdaj letno pet milijard. Če bo končana večna politična skrb, ki nas je pred vojno težila in nam nalagala žrtve, se bomo okrepili. Petprocentno zvišanje dajatev, to je pet kron na vsakega prebivalca, bo pokrilo obresti skoro petih milijard na katere stroške pa skoro ni računati. Monarhija ima sedaj preobilico kapitala, ker so investicije ustavljene. Ta kapital bo zdaj pri vojnem posojilu našel dobro uporabo. Korist se bo združila z željo, manifestirati jasno pred vsem svetom za interese domovine. Ko bo ta vojna srečno končana, bo svet prisiljen, imeti drugo mnenje o naši politični in vojaški veljavi in naša notranja solidnost in solidnost našega gospodarstva in državnega kredita bodo imeli pristojno jim veljavo. Predavanje je bilo sprejeto z živahnim odobravanjem.

Vinski in mesni davek v l. 1913. Po izvestju finančnega ministrstva je znašal lansko leto davek od vina, vinskega mošta in sadnega mošta K 12,363.072, za K 1,199.876 manj nego v l. 1912. Največ tega davka se je plačalo na Dunaju, namreč K 4,787.631. Davek od mesa in klavne živine je znašal lansko leto K 19,042.832, za K 223.000 več nego v prejšnjem letu. Tudi tu pride v prvi vrsti v poštev Dunaj, kjer se je plačalo tega davka K 8,772.097, dočim ga je vsa Češka plačala le K 2,928.400.

Določitev kuratorjev za vzdigovanje denarnih pošiljatev vojaških vpoklicancev. Pravosodno ministrstvo je z odlokom 23. novembra 1914 razposlalo sodnijam sledeče navodilo: „Pri izplačevanju denarnih pošiljatev onim osebam, ki so odšle v vojaško službo, so nastale težave, ker te osebe večinoma niso imenovali v svojem domačem kraju nobenih pooblaščenecv za sprejemanje denar-

ja. To je med drugim tudi povzročilo, da se je zakasnilo izplačevanje onih zneskov, ki jim gredo kot odškodnina za konje in vozove oddane vojni upravi. Ker pa posestniki in obrtniki potrebujejo te vsote za nabavo vprežne živine ali drugih gospodarskih potrebščin ali za obrtne nabave, zadeva taka zakasnitev prizadete osebe posebno občutno. Pravosodno ministrstvo je že v odloku z dne 19. avgusta 1914 omenjalo, da je v slučaju potrebe za one, ki so odšli v vojaško službo, v zmislu §§ 21 269 in 276 obč. drž. zakonika imenovati kuratorje. Sodnije bodo, kadar gre za sprejem takih denarnih denarnih pošiljatev, po predlogu ali uradoma kar najhitreje imenovali kuratorje in sicer, če mogoče kakega člana deželnega ali občinskega pomožnega odbora.“

Hudo pomanjkanje konj. Ruski in francoski listi poročajo, da se je začelo zelo občutno opazovati pomanjkanje konj. Na Francoskem je padlo že 60% konj, ki so bili postavljeni v vojno, na Ruskem pa 50%. Konj je najbolj izpostavljen sovražni krogli. Ob enem pa je najbolj občutljiv glede raznih bolezni in prehlajenja. Vse države, ki se ne udeležujejo vojske, so že izdale prepoved za izvažanje konj. Konjereja se bo v bodočih letih izborna izplačala, ker bodo cene za konje izredno visoke.

Kuga na goben in parkljih je bila v Avstriji po uradnih podatkih v posameznih kronovinah razširjena v naslednjem številu občin:

	7. okt.	28. okt.	11. nov.	18. nov.
Nižja Avstrija	84	136	138	120
Gornja Avstrija	20	16	13	6
Salcburško	—	2	4	4
Štajersko	—	8	9	10
Koroško	—	—	—	—
Kranjsko	—	—	—	—
Primorsko	4	7	6	3
Tirolsko	41	46	55	55
Predarelsko	33	28	19	17
Češko	20	82	187	240
Moravsko	30	65	93	95
Šlezija	36	68	79	80
Galicija	74	167	226	268
Bukovina	11	—	—	—
Dalmacija	—	—	—	—
Skupaj	353	525	829	898

Pokritje vojnih stroškov. Profesor dr. Steiner, znani finančni politik nemško-narodne zveze v državnem zboru, sodi, da bo pokončani vojni naš parlament pri obravnavanju državnih financ glede pokritja vojnih stroškov krenil na isto pot kakor so to storili na Nemškem, t. j. da se bo odločil za

visok enkratni davek. Dr. Steinvender pravi: Samo na posojila se ne bomo mogli omejevati, ampak bomo morali ukreniti tako, kakor je ukrenila Nemčija. Mislim namreč enkratno prepustitev odstopljivega premoženja državi, četudi bi se morda tako plačevanje raztegnilo na več let. Če so v tej vojni tisoči izgubili svoje imetje in drugi tisoči svoje življenje, tedaj ne more nihče smatrati kot neumestno zahtevo, da naj imoviti sloji, ki jim je bilo premoženje ohranjeno po požrtvalnosti drugih, prispevajo eden ali dva odstotka v navedeni namen. To bi v Avstriji sami, brez Ogrske, znašalo vsoto ene dveh milijard kron. Opravičba za tako prepustitev, če jo je sploh treba opravičevati, obstoji v tem, da se prav bogatejši ljudje tako odtegujejo prostovoljni pomoči za ranjence in za osirotele, da je kar mučno. Po končani vojni bomo stali pred novo ureditvijo razmer in tudi pred novo ureditvijo financ. Pri tem se ne bo smelo misliti zopet izključno na podraženje najpotrebnejših predmetov za vsakdanje življenje; ljudstvo je storilo svojo dolžnost in ima po miru pravico do varstva...

Stavke in izključitve od dela leta 1913. Delavski statistični urad trgovskega ministrstva je izdal letnik 1913, ki se peča s statistiko delavskih stavk in izključitev od dela v Avstriji.

Število stavk je v primeri z leto 1912 zdatno padlo. Tudi njih obseg se je skrčil. Stavkalo se je 438 krat (leta 1912. pa 761 krat); stavkalo je 39.814 delojemalcev (l. 1912 pa 120.953) v 1024 (l. 1912. v 2818) delovršbah, med njimi v 441 (l. 1912. v 1060) tvornicah.

Na Češko odpade glede na skupno število stavk 37,7% (1912: 42,7%); na Nižjo Avstrijo 26,7% (l. 1912.: 22,3%); na Moravsko 9,8% (l. 1912.: 9,6%); na Šlezijo 6,2% (l. 1912.: 5,2%); ostale kronovine izkazujejo nižje odstotke.

V obratih, kjer se je stavkalo, ni delalo povprečno 45,2% (l. 1912.: 57,1%) delavstva. Stavkalo je 33.336 (l. 1912.: 102.067) delavcev in 3478 (leta 1912.: 18.886) delavk.

35.675 (113.790) stavkujočih delavcev je po končani stavki nadaljevalo delo v prejšnjem obratu, 1395 (3015) jih je bilo odpuščenih, 2744 (4148) je pa prostovoljno zapustilo obrate. Mesto odpuščenih, delavcev je bilo iznova sprejetih 2548 (4166) oseb, 4111 (10.222) je moralo vsled stavke ne prostovoljno prenehati delati.

V stavbni obrti je bilo 65 (130), v radarstvu 57 (67), kamniti industriji 51 (86), v lesni indu-

striji 47 (77), v kovinarstvu 46 (83), v izdelovanju oblek 42 (72), v tekstilni industriji 30 (71), in v strojni industriji 29 (64) stavk. Ostale stavke so zadele manjše obrate.

Spomladi je izbruhnilo 147 (298), poleti 137 (245), jeseni 84 (102), pozimi 70 (116) stavk in sicer je stavkalo spomladi 15.727 (54.162), poleti 14.281 (40.864), jeseni 5148 (17.516), in pozimi 4118 (8411) delavcev.

Najdaljša stavka je trajala 270 (274) dni. Povprečno so trajale stavke 16 (17,2) dni.

Na stavke v več delovršbah, to je na skupinske stavke odpade 12,6%, 87,4% (78,3%) pa na stavke v posameznem podjetju.

333 (951) je bilo napadalnih stavk, 69 (102) pa obrambnih stavk, 36 (68) sporov se ne more v ti dve skupini uvrstiti.

Stavke so največkrat povzročile nezadovoljive plače in sicer v 239 (473) slučajih.

Višje plače so se zahtevale tudi pri stavkah, ki so nastale iz drugih razlogov. Glede na delavno dobo se je stavkalo 87 krat (210 krat l. 1912.)

Stavk za priznanje organizacij je bilo 145 (286 l. 1912.)

88 (50) stavk se je končalo s popolnim, 193 (374) z delnim uspehom; 157 (237) stavk se je izjalovilo.

Zasluzka je vsled stavk odpadlo približno 2.000.000 (l. 1912.: 7 milijonov) kron in se je zamudilo nad 400.000 delavnikov.

Izključitev od dela je bilo 23 (40) v 1675 (203) obratih. Od dela je bilo izključenih 22.258 (24.295) delavcev. Med njimi jih je bilo zopet sprejetih na delo 19.769 (23.799), 336 (345) jih je bilo odpuščenih, 2153 (151) se jih ni več priglasilo za delo. Mesto odpuščenih so sprejeli na delo 1240 (175) delavcev.

Največja izključitev od dela je bila izvedena v približno 1200 tiskarnah in je bilo med približno 20.000 delavci izključenih do 14.800 delavcev skozi 86 dni.

Naše vojno posojilo prekoračilo dve milijardi. C. kr. korespondenčni urad poroča: Pri poštni hranilnici je do zdaj podpisanih 2135 milijonov kron vojnega posojila. Popolnoma vplačanega vojnega posojila je že 400.692.000 K. Prvi 4. decembra zapadli 30% obrok znaša 471.071.000 K.